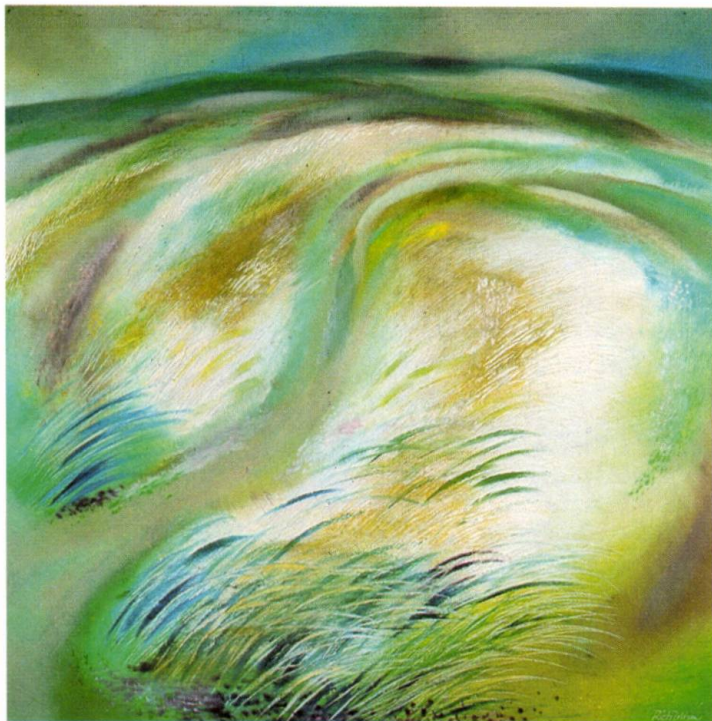

Tapintatos egyensúly

Képtár Balassagyarmaton • Pataki Gábor

„Az is bolond, aki ma képtáralapítónak lesz Magyarországon!” — aktualizálhatnánk *Csokonait*, hiszen a gondos kezekkel őrzött, hol simogató, hol kedélyes és komolyan veendő fenékberúgásokat osztogató állami irányítású és mecénálású kulturális élet összeomlása után e félkapitalista mindennapok aligha kedveznek a pénzt csak fogyasztó „haszontalan” vállalkozásoknak. Mindezt egy kisváros szerényebb lehetőségei között, jelentősebb, profilt vagy legalábbis biztos nyomvonalat nyújtó művészeti háttér nélkül szinte istenkísértés megcselekedni; egy 19 000-es lakosságú város egykori úri kaszinójának majd pártházának homlokzatán 1991. október 21. óta mégiscsak ez a felirat olvasható: KÉPTÁR.

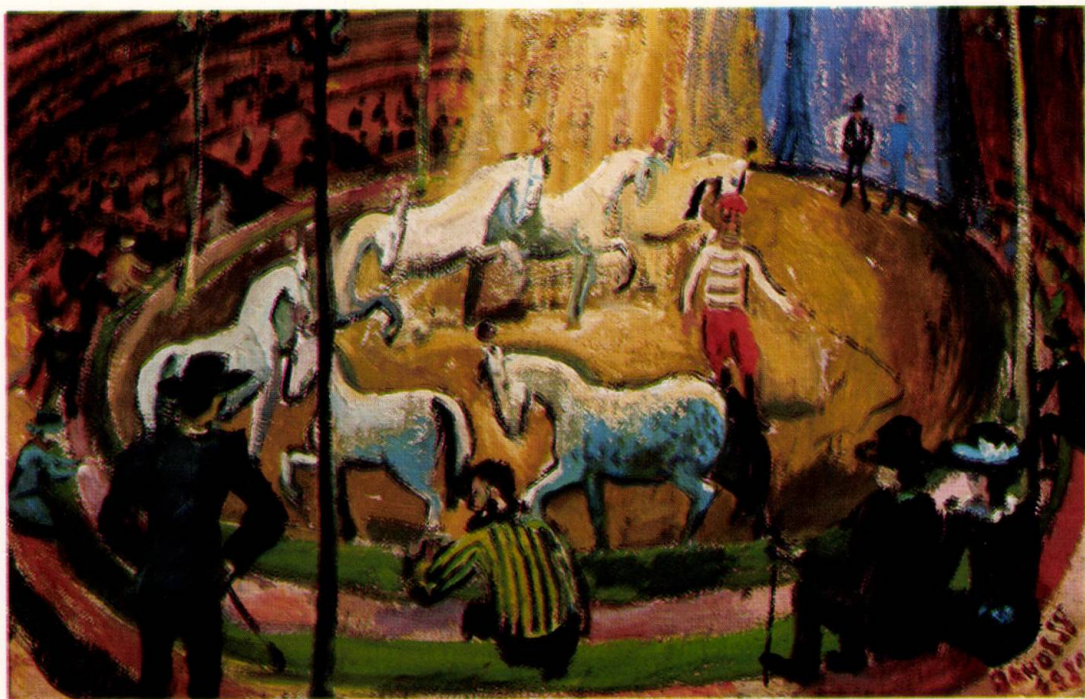
S itt lép be a sokat emlegetett „emberi tényező”, egy népművelő, *Kecskeméti Gyuláné* (1966-ban az újpesti Mini Galéria megindítója), aki Balassagyarmatra kerülve létrehozta az azóta országosan is jegyzett Horváth Endre Galériát, ott van a hányatot sorsú megyeház emeletén helyett kapott rövid életű Városi Képtár alapításánál, s aki a 80-as évek vége óta szorgalmazta *Csemniczky Zoltánnal* (a galéria irányítójaként is működő, jelenleg a képtárat vezető szobrászsal) együtt egy új állandó képtár létrehozását. Végül tavaly három forrásra (a javarészt állami, kis részben városi vásárlásokból létrejött egykori képtárra, azokra a művekre, melyeket a város a Horváth Endre Galéria kiállításairól vett, s adományokra, hagyatékokra) támaszkodva megnyílt az új intézmény. A körülményekhez s a honi viszonyokhoz képest komoly önkormányzati dotációval (600 000 Ft) s ezen belül még vásárlási kerettel (120 000 Ft) is rendelkezik. Az állandó kiállítás anyagát egy, az önkormányzati testület által összehívott bizottság válogatta ki, de e testület kikérte a lektorátus szakzsűrijeinek véleményét is. Alapszabályuk értelmében a most kiállított anyag legalább két évig változatlan marad, a módosításokra a bizottság egyetértésével kerülhet majd csak sor.

Réti Zoltán: Arvalányhaj, olaj, farost, 80×80 cm

Többszörösen körbe van sáncolva tehát a demokratikus döntési és irányítási mechanizmus, s mindez kellőképpen érthető, ha a „kisvárosi képtárat” fenyegető veszélyekre gondolunk. A kisebb s a jelen szituációban kevésbé valószínű kíméra, hogy az intézmény, tudomást sem véve az adott közegről úgy kezd el viselkedni, mint ha New Yorkban, Stuttgartban vagy legalábbis Budapesten tevékenykedne; „másodlagos frissességű tokhalak” bemutatása révén kívánna fiók-MOMA lenni. A valóságban, s a képtár irányítóinak helyzetét, mindennapjait inkább megnehezítő veszélyforrás a provincializmus: az állandó bemutatkozást, falat igénylő helyi művészek ill. művészjelöltek ügybuzgalma. A helyi közeg, közönség, rajztanár, klubvezető stb. ugyanis magától értetődően kívánna: ott szerepeljen a műve a nagy nehézségek árán kivívott épület termeiben. Minden bizonnal pozitívan igazolná őt vissza a megnyitóra odaseregglő rokonok, tanítványok tábora, ráadásul itt most valóban a saját terepén mozog; lehet, hogy az önkormányzati testület ülésén

János Ferenc: Cirkusz,
olaj, vászon, 70×110 cm

Jovián György: Amythoon,
olaj, vászon, 130×111 cm

az ő szavazata döntött a megvalósítás mellett, az ő diákjai meszelték a falakat, általában véve valóban nagyon sokat tesz azért, hogy településén ne csak a diszkó és a peep-show virágozzék, hát miért ne szerepelhetne ott legalább egy tájképe vagy virágcsendélete?

Válójában alig feloldható dilemmák forrása tehát emez intézményi forma. Más mutat és más jelent a helyben lakónak és az alkalmilag odavetődőnek. Ez utóbbi nyilván nem a Nemzeti Galéria mását keresni utazik el oda, de tán nem csupán az adott régióban festett (ám amúgy Balmazújvárostól Kőszegig egyformán oldott naturalizmussal, szemérmes posztimpreszionizmussal megoldott) erdőszélekre, városrészekre, női portrékra és öreg földművesekre lesz kíváncsi. Másrésztől, ha a város nem érzi magáénak a képtárat,

ha csupán kulturális importőrt lát benne, a galéria akkor sem tudja betölteni hivatását. Helyi művészeti tradíciók (Szentendre) vagy speciális adottságok, mint pl. egy határozott profilú művészta-
bor (Paks) híján tapintatos egyensúlyt kell teremteni a lokális és a szélesebb művészeti érvényességű szempontok között.

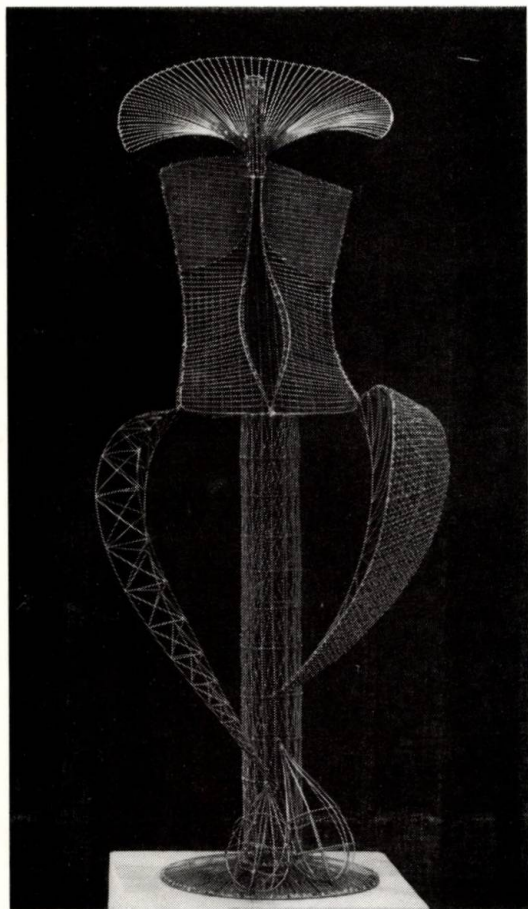
A gyarmati képtár aránylag ügyesen abszolválja e kényes feladatot. Segíti mindebben a lakosság számára közepesen fejlett galériahálózat (a két városi és a 3–4, intézmények, iskolák igazgatta bemutatóhely), mely révén fórumot tud biztosítani a különböző helyi alkotóknak is. Az állandó kiállítás tengelyébe a nem itt született, de élete utolsó korszakát itt töltö, különös, erős, ám végül megbicsakló művészt, a már életében legendák főszereplőjévé vált *Jánossy Ferencet* állította. Az Európai Iskola fiataljai közül induló, 1956 után több évig Svájcban élő festőt először tán a kórház országos hírű alkoholbeteg-terápiája, később a menedéket, viszonylagos nyugalmat és enyhülést kínáló kisvárosi lét marasztalja Balassagyarmaton. A derültebb periódusok és a mű-

vészi tehetség hullámainak találkozásakor olyan izgalmas, távolról a szürrealizmust idéző, kissé vaskos, sűrű, az emelkedettségbe bumfordi bájt lopó művek születtek, mint a tüzes narancs-vörös-okker színekben égő, a középkor végi hangulatot fin de siècle-s reminiszcenciákkal ötvöző 1974-es *Bázei karnevál*, a halála előtt festett *Cirkusz*, melyen *Jánossy Román Györgyöt* idéző darabosan szarkasztikus bölcsességgel áll ki a porondra, vagy a kissé megható naivitású *Polányi Dezső emlékére*, melyen a börtönül és menedékül egyaránt szolgáló „sárga ház” fölött egy Arlecchino-ruhás angyal száll tova. A közbeeső hullámvölgyek néhány elmélyült, megszenvedett, főként ápolókat és betegeket megidéző portrét, rajzot születtek, s mellettük pár szomorúan banális, olajban lerótt penzumot. *Jánossy* sajnos — a fő művek ellenére — a be nem teljesült tehetségek sorát szaporítja, ám e tehetség hol pislákoló, hol sötétben lobogó ereje magával ragadja a gyanútlan nézőt, s reményeink szerint fogva is tartja a képtár további termeiben is.

Ott is, ahol enyhülésül a lélek bugyrai után a városka környéki dombok, ismerős szegletek kínálnak asylumot a két helyi mester, a nemrég elhunyt *Farkas András*, valamint *Réti Zoltán* képein. Csendes, derűs, a jó értelemben vett lokális sajátosságokat tükröző festészet az övék, az otthonosság, a rendrakás, a világban való helyretalálás etalonja. Az egyik íz és szín, amiért ez a képtár Balassagyarmaté.

Innentől, a léptéket országossá tágítva, óhatatlanul esetleges a kép. Ettől fogva a rendezővel a városi galéria egykori kiállítottjaira, az esetleges nógrádi vonatkozásokra és a véletlenre szűkül. Akadnak érdekességek, mint *Kokas Ignác* szűkszávú, borongós csendélete, izgalmas furcsaságok, mint a helytörténeti klub jóvoltából ide került későszimbolikus, *Divéky József* jegyzete rajzszorozat, jó alkotói átlagteljesítmények, mint *Földi Péter* guggoló tapsi-Gólemje (*Nyuszi hopp...*) vagy *Banga* tusorozata. Sajnos elég sok, egykor kötelezően ki- és losztott kép lóg azonban a falakon, melyek láttán hajdan volt osztálykirándulások emléke kucorodik elő a látogatóban, mikor is a nyolcadik bödön és a tizedik guzsaly, az n-edik mesterlevél láttán ebadta kölykei már csak azal szórakoztak, hogy miként tudjanak újabb tízfilléresekkel préselni a poros vitrinek hasadékaiba. Ne szépítsünk: *Tury Mária Szobasarkát*, *Mustó János Gyárrészletét*, *Iványi Ödön* tájképét, vagy a modernizáltabb formavilággal előrukkoló *Patay László* és *Szok Iván* műveit e nehézkesen és elegánsan egyaránt reménytelen posztimpreszionizmus hiábavaló unalma lengi körül, s ezen nem segít némelyik művész salgótarjáni illetősége vagy főiskolai tanársága sem. A képtár Gyarmaton túlnyúló része minden jó részlet s tiszteltre méltó erőfeszítés mellett sincs még igazán kitalálva.

Az egyik lehetséges megoldás véleményem szerint a magyar művészet fiatal(abb) generációjának a termésé-

Csemniczky Zoltán: Bárhölyg, forrasztott drót, 80 cm

Karmann János: Ne,
 installáció, 260 cm
 (Fotók Tahin Gyula)

ből való válogatás lehet. Kiindulópontként szolgálhatna erre a már kiállított néhány darab: *Jovián György* tragikus súlyú, megrendítő aktmetamorfózisa (*Amythaon*), *Rácmolnár Sándor* vibráló talánya, *Kótai Tamás* fegyvelmezett képszövege. Néhány jól célzott vásárlással megsejdíthető lenne a ma állandó kiállításokon alig szereplő harminc-valahányévesek eklektikus, ámde ellentmondásaikban is izgalmasabb világa. Ráadásul még helyi szinten sem lenne társtalan e szemlélet: az amatőrleltől képességeik révén lassan már kiemelkedni tudó, az utóbbi időkben *Csüggetlenek* néven megszerveződött fiatal gyarmati alkotók (a többi között *Karmann János*, *Csach Gábor*, *Cseh Gábor Marcell*, *Rombányi Gyula*) — mint ezt a galériában megrendezett Városi Nyári Tár-

lat bizonyította — méltó utánpótlást jelenthetnének a tekintetben is, hogy továbbra is fenntartható legyen a lokális és országos művészeti teljesítmények kényes egyensúlya.

Amúgy azt hiszem, a képtár koncepcióját érintő kritikai észrevételek lehetnek igazak ugyan, de igazságosak semmiképp. Adottságok, szűkös lehetőségek fölött egy kívülállóknak, a képtárteremtés rögzös munkájában részt nem vevőnek — méltánytalan lenne pálcát törnie. S egyébként is: miközben megannyi nagyobb, gazdagabb város legföljebb a helyi trafikok matyóbabáit s a képkeretező mester kirakatában elhelyezett mázsolmányokat mutathatja be képzőművészet gyanánt, addig Balassagyarmaton képtár született.